



Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpkts.lt

Trisdešimt antrieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2020 m. gruodžio 4 d.

Nr. 45 (1403)

Mano draugė Nijolė: nuo pragaro iki laimingo gyvenimo

Dr. doc. Marija Vida BAREIŠIENĖ

Senovės graikų mąstytojas Euripidas sakė: „Didžiausių nesėkmių laikais sėjamos vilties ir laimingo gyvenimo sėklos“. Atmintyje iškilo vieno gyvenimo istorija...

Daugiau kaip prieš šešis dešimtmečius į mūsų tuometinio Kauno medicinos instituto (dabar LSMU) trečiakursių studentų auditoriją įžengė naujokė – linksma, aukšta, juodaplaukė gražuolė. Prisistatė – Nijolė iš Šakių. Tada dar nežinojome ir net nenujautėme, iš kio pragaro ir siaubo ji pas mus atėjo. Užteko vieno žodžio – „tremtis“ ir viskas tapo aišku: šaltis, badas, smurtas, patyčios ir kitos sunkiai suvokiamos negandos.

Musukrėtė, nustebino ir kėlė pagarbą tai, kad jaunas, gležnas žmogus visa tai ištvėrė, nepalūžo ir neprarado vilties sugrįžti į Tėvynę ir siekti savo svajonės tapti gydytoja. Nijolės širdis nesužvarbo, ji nedegė kerštu visai rusų tautai, už okupaciją ir vykdomas represijas kaltino sovietinį rusų okupantą, kaip ir jam talkinusių lietuvių kolaborantą.

Nijolė Danutė Šileikaitė gimė prieskario Lietuvoje, pasiturinčių ūkininkų šeimoje. Prieš akis – šviesi ateitis lais-



Nijolė Danutė Šileikaitė (viduryje) su savo šeima

voje nepriklausomoje Lietuvoje. Deja, sovietų okupacija ir akimirksniu viskas griūva. 1941 m. birželio 14 d. septynmetė Nijolė su keturmete sesute Dalia ir tėveliais išstremiami į Sibirą, tolimą kalnuotąjį Altajų.

Kelionė buvo siaubinga. Sugrūdo į vagoną, skirtą įvairiems kroviniams ir gyvuliams vežti. Vagone tamsu, trūko oro. Dveji lentiniai gultai nesutalpina visų, kiti turėjo atsigulti ant grin-

dų. Gamtiniais reikalams atlikti vagono kampe skylė. Trūko vandens ne tik nusiprausti, bet ir arbatai. Pridvišęs oras, kvapai, karštis, troškulys – tikras pragaras.

Vežant į tremtį, nepaisant didžiulio streso, mama, kaip svarbiausią daiktą, pasiėmė lietuvių kalbos vadovėlį: juk reikės mergaites mokyti gimtosios kalbos.

(keliamo į 8 psl.)

Visada tikėjo laisva Lietuva

Lapkričio 26 d. buvo prisimintos 66-osios generolo Jono Žemaičio-Vytauto mirties metinės: 1954 m. uždarame teisme Jonas Žemaitis-Vytautas buvo nuteistas mirties bausme.

Tačiau jo žodžiai, ištarti paskelbus nuosprendį, išsipildė: „Aš, kaip ir kiti mano bendraminčiai, manau, kad Sovietų sąjunga ginkluotomis pajėgomis įsiveržė į mūsų šalį. Ši sovietų vyriausybės žingsnį laikau neteisėtu... Visus pogrindžio, kurio dalyviu aš buvau, veiksmus, nukreiptus prieš sovietų valdžią, aš laikau teisingais ir nelaikau nusikalstamais. Tik noriu pabrėžti, kad kiek man teko vadovauti Lietuvos kovotojų už laisvę kovai, aš stengiausi, kad



„
AŠ VIS TIEK MANAU, KAD KOVA, KURIĄ AŠ VEDŽIAU DEVYNERIUS METUS, TURĖS SAVO REZULTATŲ.“

Kovojančios Lietuvos prezidentas Jonas Žemaitis-Vytautas
1909.03.15 Palanga - 1954.11.26 Butyrkų kalėjimas, Maskva

Suprasti ir atminti



Minint 1951 metų trėmimą „Osenj“, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos salėje buvo pristatyta dailininko Donato Vasiliausko-Inio paroda „Kas Jūs esate – mes buvome, kas Jūs būsite – mes esame“.

Pirmą kartą lankytojai turėjo galimy-

bę prisiliesti prie istorijos, užfiksuotos paveiksluose. Dailininko darbai – tarsi gyvi liudytojai apie partizanų būčių miško tankyne žygiuojantys partizanai, baltame sniege žiojinti bunkerio juoda duobė, išniekinti kūnai, šaltyje sustingę ažuolų lapai, skara apsigobusi mote-

ris, belaukianti sugrįžtančių iš žygių karių... Paveikslai kalba, kviečia ilgiau stabelėti ir išsižiūrėti. Tai ne fotografijos. Spalvų žaismė, smulkios detalės, žibalinės lempelės, rašomoji mašinėlė, besikalantis daigelis iš nukritusios gilės...

(keliamo į 4 psl.)

ši kova laikytusi humanizmo principų. Jokių žvėriškumų aš neleidau. Koks bus teismo sprendimas – man žinoma. Aš vis tiek manau, kad kova, kurią aš vedžiau devynerius metus, turės savo rezultatų“.

Taip atrodė jo kova:

1949 m. vasario mėn. J. Žemaitis sušaukė Lietuvos partizanų vadų suvažiavimą, buvo vienbalsiai išrinktas LLKS prezidiumo pirmininku, jam buvo suteiktas partizanų generolo laipsnis.

1953 m. gegužės 30 d. J. Žemaitis buvo suimtas, įmetus migdomųjų dujų granatą į bunkerį Šimaičių miške.

1953 m. birželio 23 d. gavus specialų įsakymą iš Maskvos, J. Žemaitis buvo nugabentas į Maskvą pas Lavrentijų Beriją ir ten tardomas.

1954 m. birželio 1 d. prasidėjo teismas, kuriame J. Žemaitis buvo nuteistas – jam paskirta mirties bausmė.

1954 m. lapkričio 26 d. nuosprendis įvykdytas Maskvos Butyrkų kalėjime.

2009 m. J. Žemaitis buvo pripažintas kaip kovojančios prieš okupaciją Lietuvos valstybės vadovas, faktiškai vykęs Respublikos Prezidento pareigas.



SPAUDOS
RADIO IR
TELEVIZIJOS
FONDO

Mažosios Lietuvos gyventojų genocido diena ir genocidą išgyvenusiu Prūsų Lietuvos žmonių likimai

Spalio 16-ąją Lietuvoje buvo minima Mažosios Lietuvos genocido diena. Ji įteisinta tik Mažosios Lietuvos reikalų tarybos ne vienu metų raginimu ir prašymu bei tik įveikus kai kurių genocidą neigiančių Lietuvos istorikų pažiūras atstovavusio istoriko dr. Alvydo Nikžentaičio pasipriešinimą. Pagaliau 2006 m. liepos 19 d. Seimas priėmė Atmintinų dienų įstatymo papildymo ir pakeitimo įstatymą, kuriuo spalio 16-oji, kai sovietinė Raudonoji armija pradėjo masinį Karaliaučiaus krašto civilių gyventojų terorizavimą, buvo paskelbta atmintina Mažosios Lietuvos gyventojų genocido minėjimo diena.

Masinės gyventojų žudynės

Sovietams įsiveržus į Mažąją Lietuvą, 1944 m. rudenį prasidėjo iki tol neregėto masto vietos gyventojų genocidas ir daugelį tūkstantmečių besivysčiusios šio krašto kultūros galutinis sunaikinimas. 1944–1949 m. pagrindinė Mažosios Lietuvos dalyje – Karaliaučiaus krašte Kremliaus nurodymu buvo įvykdytos per 300 tūkstančių civilių gyventojų (iš jų apie 130 tūkstančių lietuvių kilmės) žvėriškos žudynės. Po Raudonosios armijos teroro, koncentracijos stovyklų ir getų, sudarytų nepakeliamų sąlygų, bado ir ligų išgyvenę vokiečiai ir lietuvininkai – apie 102 tūkstančiai žmonių buvo ištremiti į Vokietiją.

Rusija, norėdama paslėpti nusikaltimus žmoniškumui, ištrinti šio krašto nužudytų žmonių vardus, neteisėtai okupavo ir kolonizavo Karaliaučiaus kraštą, o jo vietovardžius pakeitė rusiškais. Karaliaučiaus kraštas Potsdamo konferencijos susitarimu 1945 m. rugpjūčio 2 d. buvo laikinai atiduotas administruoti Sovietų sąjungai. Nuo 1945 m. rudens į Karaliaučiaus kraštą imta siųsti rusakalbius kolonistus. Prasidėjo nenutrūkstamas jo kolonizavimas. 1947 m. spalio 11 d. SSRS Ministrų taryba, pažeisdama 1907 m. Hagos konvenciją, priėmė nutarimą „Dėl vokiečių iškeldinimo iš Karaliaučiaus srities“.

Antrojo pasaulinio karo metu Mažoji Lietuva priklausė hitlerinei Vokietijai. Prieš 76 metus, 1944 m. spalio 16 d., į ją įsiveržė Sovietų sąjungos kariuomenė. Klaipėdos kraštas buvo laikomas Sovietų sąjungos dalimi, todėl jis nebuvo labai smarkiai niokojamas, o už Nemuno buvo tikroji Vokietija – Rytų Prūsija.

Nuskendo daugiau nei „Titanike“

Mažonoje Lietuvoje ir visuose Rytprūsioose beveik nebuvo gyvenviečių, kuriose sovietų kareiviai nebūtų žudę ir kankinę civilių gyventojų, naikinę ir plėšę jų turto. Vyrai buvo žudomi, o moterys – prievartaujamos. Ne visi sovietų karininkai pritarė tokiam savo karių elgesiui, dalis jų piktnosiai armijos demoralizavimu ir tokius įvykius laikė kariuomenės vardo žeminimu. Tragiškas likimas laukė ir tų Mažosios Lietuvos bei Rytprūsio gyventojų, kurie mėgino ištrūkti, pabėgti. Štai 1945 m. žiemą tūkstančiai besitraukiančių per užšalusias Kuršių marias pabėgėlių buvo subombarduoti ir iššaudyti. Skandinavai buvo laivai su pabėgėliais.

Skaičiuojama, kad per Rytprūsio operaciją sovietai paskandino 73 laivus su pabėgėliais. Didžiausia tragedija įvyko 1945 m. sausio 30 d., kai sovietų povandeninis laivas nuskandino lai-

nerį „Wilhelmą Gustloffą“. Katastrofos metu žuvo apie 9,5 tūkstančio žmonių (kur kas daugiau, nei nuskendus „Titanikai“). Laivą nuskandinęs moldavų kilmės Aleksandras Marinesku gavo Sovietų sąjungos didvyrio vardą, o šio budelio garbei Kaliningrade, prie Priegliaus, pastatytas didingas obeliskas.

Išlikę gyvi Karaliaučiaus krašto gyventojai buvo grūdami į Karaliaučiaus, Įsruties, Prūsų Ylavos, Gastų, Tolminkiemio koncentracijos stovyklas, kur jų laukdavo vergiškas darbas, neretai – ir mirtis. Atsirado tūkstančiai našlaičių, vadinamųjų „vilko vaikų“, kurie, gelbė-

Kanaš, Nemanos r.) ūkininku Helmutu Kūjumi ir metukų dukrele Renata traukėsi į Vakarų. Prie Aistmarių juos apsupo 3-iojo Baltarusijos fronto kariuomenė. Lėnės vyrą kareiviai atskyrė, nuvarė ant ledo ir kartu su kitais pabėgėliais vyrais prie Lėnės akių susprogdino.

Lėnė pasakojo, kaip ji lietuviškai šaukėsi pagalbos ir kažkuris kareivukas – dzukas nuo Ašmenos, išvedė ją iš minios su dukrele ant rankų kartu su dar keliomis moterimis ir paaiškino savo karininkams, kad čia sovietų Lietuvos žmonės. Taip ji su dukterimi liko gyva, klaidžiojo po sunaikintą Prūsiją,



Minėjime dalyvavę svečiai. Iš kairės – Laima Pangonytė

damiesi nuo bado, tiltu per Nemuną ar prekiniais traukiniais bėgo į Lietuvą (apie tai rašo ir Zigfridas Gronau knygoje „Klyksmas vaiduoklių mieste“ – aut. past.). Iki 1944 m. Prūsijoje gyveno 2,6 mln. žmonių, per paskutinį Antrojo pasaulinio karo pusmetį gyventojų skaičius sumažėjo daugiau nei 4 kartus. Didelė gyventojų dalis spėjo pasitraukti, tačiau per 300 tūkst. civilių gyventojų (iš jų apie 130 tūkst. prūsų lietuvių kilmės) buvo išžudyta. 1945 m. pabaigoje Karaliaučiaus krašte buvo likę tik apie 160 tūkst. vietos gyventojų.

Skandūs likimai sukrečia

Kalbant apie ten gyvenusių lietuvių kilmės žmonių likimus, S. Šamborskis, ne vieną dešimtmetį vadovaujantis Karaliaučiaus lietuvių bendruomenei, pasidalijo surinktomis istorijomis. Nemažai Prūsų Lietuvos žmonių, išgyvenusiu genocidą, prisiminimai byloja apie siaubingą laikotarpį. Ne visi jie užrašyti, ne visi, likę gyvi, drįso papasakoti. Viena istorijų – Lėnės Griguteit-Kujus-Šimėnienės, gimusios 1911 m. Bitėnuose, buvusios Jankaus ir Vydūno švenčių vaidilutės, Vydūno Tilžės lietuvių giedotojos prisiminimai. Ji 1944 m. spalio mėn. su vyru, Jurgaičių (dabar

valgydavo, ką surasdavo apleistuose laukuose. Vėliau išėjo į Tauragės apskritį ir ubagavo, kiek galėjo padėjo ūkininkams. 1948 m. ištremita į Kazachstaną, 1955 m. sugrįžo į Lietuvą, bet niekas „nepirrašė“ ir nedavė darbo, tad persikėlė į Karaliaučiaus sritį – Kaukėnus (dabar Jasnoje), kur sutiko likimo draugą – į Lietuvą neįleistą buvusį partizaną, politinį kalinį aukštaitį Juozą Šimėną, su kuriuo susilaukė sūnaus Jono. Apie 1990–2000 m. Sigitas Šamborskis pas močiutę Lėnę lydėjęs mokslininkus iš Vilniaus, Miuncheno ir Adelaidės universitetų, prisimena: „Ji buvo nuostabi tautosakos ir netgi etnokosmologijos pateikėja“. Lėnė mirė 2006 m., sulaukusi 95-erių. Palaidota Kaukėnuose (Jasnoje).

Prisiminimais pasidalijusi Šarlotė Vilkuteit-Meškauskienė, gimusi 1918 m. Pakalnės apskrityje, vokiečių vadintoje Elh Niederung, prie Nemuno, netoli Tilžės esančioje Linkūnų apylinkėje. 1944 m. rudenį sovietai ją išvarė iš gimtųjų namų ir kalinę Gastų lageryje. Lagerio belaisviai valė sugriautos Tilžės griuvėsius, maisto daviniai vis mažėjo, daugelis mirė nuo šiltinės ir bado. Šarlotė pasakojo, kad vieną dieną ukrainietė virėja davė sriubos su

salstelėjusia mėsa: „Mes klausėme: „Ot kuda eto?“, bet virėja Galia piktai pasakiusi: „Nesprašivai, jesli chočeš žytj“. Supratome, kad prasidėjo kanibalizmas. Bet gyventi mes labai norėjome, tad valgėme“. Šarlotė 1955 m. ištekėjo už žemaičio partizano Prano Meškausko, susilaukė 7 nuostabių vaikų, kurie dabar gyvena Slavsko r., Višniovoje (Lapyņų), Jasnoje apylinkėje, o anūikai ir praanūikai dainuoja muzikos mokytojos Loretos Makaraitės vadovaujamaime Kaukėnų (Jasnoje) vaikų lietuvių folkloro ansamblyje „Beržynėlis“.

Šamborskių giminės palikuonys

Sukrečiantys pasakojimai apie Manfred Schambortsky, g. 1933 m. Įsruties (Insterburg) apskrityje, Žvejonės (Cvion) dvare, Leipininkuose (Leipeninken, nuo 1938 m. – Georgental, nuo 1946 m. – Černiachovskio r., Dovatovka) šeimos likimą. S. Šamborskio protėvis Jan Šambortsky, iš Boguslavo Radvilos (Bogusław Radziwiłł), Prūsijos kunigaikštystės vietininko, generalgubernatoriaus 1663 m. gavo privilegijas ir Leipininkų dvarą, kuriame iki 1944 m., ant Priegliaus upės kranto, valdė Žvejonės žirgyną. Protėviai augino Trakėnų žirgus Tilžės dragūnų ir Įsruties 12 lietuvių ulonų pulkams.

Kaip pasakojo Manfredas, net ir karo metais Leipininkuose skambėjo trys kalbos: vokiečių, lenkų ir lietuvių. Išvaikystėje girdėtos kalbos prisiminimų, S. Šamborskis su savo septintos eilės pusbroliu dar susišnekėdavo lietuviškai, kaip ir su kitu Šamborskių giminės palikuoniu Tadeušu Šamborskiu, Adomo Mickevičiaus kūrybos tyrinėtoju, buvusiu Lenkijos Seimo Kultūros ir meno komiteto vicepirmininku. Šamborskiai, kad ir kuriai tautai (lenkų, vokiečių ar lietuvių) save bepriskirtų, išreiškė vieną nuomonę apie trijų tautų (lietuvių, lenkų ir vokiečių) valstybę Prūsiją ir Vokietijos bei Rusijos kaltę dėl unikalios, baltiškos civilizacijos sunaikinimo. Manfredas ir Tadeušas pasakojo, kad jų tėvai ne kartą apgailestavo, jog 1918 m. Prūsija nebuvo atskirta nuo Vokietijos ir neprijungta prie nustekentos Pilsudskio Lenkijos ar vargšės Lietuvos: „Kad mes būtume žinoję, kas mūsų laukia“.

Kaip pasakojo Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės pirmininkas Sigitas Šamborskis, yra ir labai liūdnų patirčių ir pavyzdžių, kai siekiama sunaikinti lietuvišką judėjimą, kai persekiojami iš Lietuvos atvykėdavo lietuvių kalbos ir tautinės kultūros mokytojai, kai stengiamasi įvairiausiais būdais slopinti organizacijų veiklą, šventes. Atskirai paminėjo ir tame krašte gyvenančių buvusių politinių kalinių ir tremtinių, jų šeimų likimus ir išreiškė viltį, kad, kol ten gyvas bent vienas tautietis, kol gyva atmintis, to krašto niekam nepavyks ištrinti iš istorijos, kuri, nuo XIII amžiaus prasidėjusi, per išdavystes, netektis, sugrįžimais ir praradimais, tęsiasi, išlikusi žemėlapuose, užfiksuota dokumentuose, knygoje ir Lietuva, ir lietuvių mylinčiųjų širdyse.

Parengė Dalia POŠKIENĖ



Kas gali būti blogiau už „koroną“?

Ar pamenate, kaip viskas prasidėjo? Kaip per televizijos ar radijo žinias pasirodė pirmosios naujienos apie paslaptinę ligą, plintančią Kinijoje, Hubėjaus provincijos centre, Uhan mieste? Tai įvyko lygiai prieš metus. Prieš pat Naujuosius jau žinojome, kad tai kažkoks virusas, giminingas gripo virusams. Paskutinę 2019 metų dieną Kinija pripažino pasauliui, kad turi rimtą problemą – koronavirusas plinta masiškai ir jo komplikacijos baigiasi mirtimi.

Pirmieji atvejai Lietuvoje – įvežtiniai

Sausio mėnesį su nerimu stebėjome pranešimus, kad paslaptinis virusas jau peržengė Kinijos sienas ir plinta po pasaulį. O vasaris išgąsdino žiniomis iš Europos – Italijoje virusas išplito šiaurinėje dalyje ir ėmė šienauti gyvybes, ypač vyresnio amžiaus žmonių (po pusmečio paaiškėjo, kad jau gruodžio pabaigoje jis buvo šalyje). Vasario pabaigoje Lietuvoje nustatytas pirmasis koronaviruso atvejis moteriai, grįžusiai iš Italijos...

Žmonės ėmė masiškai bėgti namo iš kelionių ir laikinų uždarbiavimų, tuo dar labiau platindami ligą. Nenuostabu, kad visi pirmieji atvejai Lietuvoje buvo atvežtiniai.

Pasaulis ėmė užsidarinėti, žmonija apėmė siaubas, matant, koku spartumu plinta liga, ir kaip kapituliuoja kai kurių šalių medicinos sistema, nebepajėgianti susidoroti su pandemijos protrūkiu. Aukos pradėtos skaičiuoti tūkstančiais.

Lietuvos gyventojai į besiantinančią pandemiją, apie kurią jau atsirado šios tokios informacijos, reagavo labai rimtai, juo labiau kad ir valdžia ėmė atsikvošėti ir žingsnis po žingsnio griežtino prevencines priemones, kol galiausiai šalyje buvo įvestas karantinas. Žinoma, neliko nepastebėtas sveikatos ministro Aurelijaus Verygos bravūriškas optimizmas, kai pandemijos pradžioje jis pareiškė, jog kaukės nesaugo, kad medicinos įstaigos puikiai pasiruošusios pandemijai, kad...

Žodžiu, paaiškėjo, kad nei medicinos įstaigos pasirėngusios, nei gyventojai gali įsigyti apsaugos priemonių (jau buvo išpirtos vaistinių ir statybinių prekių parduotuvių medicininių kaukių ir respiratorių atsargos), taip pat stiprūs alkoholiniai gėrimai (buvo žinoma, kad virusą užmuša ne silpnėsi nei 70 laipsnių alkoholis), bent kartą panaudoti ne pagal paskirtį – susipilti į gerklę, bet dezinfekuoti rankas.

Pavasaris teikė vilties

Lietuviai – žmonės išradingi: patys ėmė siūdinti medžiagines kaukes, o pramonininkai pasiūlė nedelsiant gaminti specialiai dezinfekavimui skirtą stiprų alkoholį. Štai čia ir paaiškėjo „profesionalais“ save vadinančių „valstiečių-žaliųjų“ sugebėjimas operatyviai reaguoti į situaciją – jokio alkoholio! Tiesa, paskui teko „nuleisti ragus“, prekybos centruose (visos kitos prekybos įstaigos, prekiaujančios ne maisto produktais, buvo uždarytos) atsirado dezinfekcinio skysčio, nors ir kosminėmis kainomis, bet pasidarė įmanoma nusi-

„Plika akimi buvo matyti, kad pandemijos suvaldymo nuopelnus reikia priskirti paprastiems piliečiams, rimtai įvertintiems pandemijos pavojų ir kruopščiai besilaikiusiems karantino draudimų.“

pirkti ir kaukių, ir respiratorių bei apsauginių pirštinių. Be to, įvedus karantiną, kai buvo uždaryti restoranai, kavinės, viešbučiai, mokymo įstaigos, pramogų centrai ir taip toliau, tai tų apsaugos priemonių, sėdint namuose ir dirbant nuotoliniu būdu, nelabai daug ir reikėjo.

Koronavirusas plito, bet lėtai, daugėjo informacijos apie jį, baimė, kad ir pas mus bus kaip Italijoje ar Ispanijoje, atlėgo. Be to, jau ir pavasaris artėjo, teikdamas vilties, kad sezoniskumo faktorius turės įtakos ir „koronai“. Jau ne taip rimtai atrodė ir pompastiškos kasdieninės sveikatos apsaugos ministro spaudos konferencijos, skirtos pademonstruoti, kaip šauniai „valstiečių-žaliųjų“ vyriausybė dorojasi su „Covid-19“.

Plika akimi buvo matyti, kad pandemijos suvaldymo nuopelnus reikia pri-

skirti paprastiems piliečiams, rimtai įvertinusiems pandemijos pavojų ir kruopščiai besilaikiusiems karantino draudimų. Tiesa, pasitaikydavo ir piktaivalių bei naivuolių, neigiančių, kad egzistuoja tokia „korona“, kad tai tik paprasčiausias gripas, bet jų balsas visuomenėje skambėjo kaip pašalinis triukšmas.

Neva suvaldyta pandemija

Vasara sustabdė viruso plitimą, bet problema neišnyko – tai matėme iš kitų valstybių praktikos. Nors karantinas buvo atšauktas, bet atsargumo reikėjo prisilaikyti. Kita vertus, paaiškėjo, kad ne kiekvienas užsikrėtęs „Covid-19“ suserga pavojingai, tad atsirado nepagrįsto atsipalaidavimo nuotaikų, ne gana to, artėjo rinkimai rudenį, todėl „korona“ valdančiajai daugumai rūpėjo mažiau, nei noras išsilaikyti valdžioje, tai yra laimėti Seimo rinkimus.

„Valstiečiai-žalieji“, puikiai žinodami, kad jų pagrindinis elektoratas yra tas, tarp kurio itin gajus netikėjimas pandemija ir visur vaidenasi sąmokslai, pasistengė neatbaidyti jo ir nesiėmė būtinų priemonių, kai rudenį vėl pradėjo augti užsikrėtusiųjų „korona“ skaičius. Tokio neatsakingumo ir neprofesionalumo (o kai kada ir nusikalstamumo – prisiminkime visokias greitųjų testų, mokymų pirkimo aferas, kurias dabar nagrinėja teisėsaugos institucijos) karčius vaisius raškome šiandien, kai susirgusiųjų per dieną skaičius šokinėja tai viena, tai du tūkstančius atvejų ir pasiekė per 60 tūkstančių iš viso. O juk tai dveji Mažeikiai!

Štai ko vertos, pasirodo, pagyrūniškos „valstiečių-žaliųjų“ kalbos apie neva labai gerai suvaldytą pandemiją. Po rinkimų, kuriuos laimėjo opozicinės jėgos, ėmė aiškėti, kad valdančioji „valstiečių-žaliųjų“ dauguma ne tik kad nesiėmė reikalingų veiksmų sustabdyti antrajai „Covid-19“ bangai, bet ir visiškai nepasirūpino ateitimi – nenumatė lėšų vakcinoms įsigyti!

Galima teisintis, kad tos vakcinės buvo dar tik kuriamos, tačiau šiandien žinome, kad jos jau yra sukurtos, išbandytos, jau skirstomos tarp valstybių... Bet kai iš naujojo Seimo tribūnos gūdaus tamsumo lūpomis prabyla Dainius Kėpenis, vienas iš „valstiečių-žaliųjų“, supranti – šita, atsiprašant, „profesionalų“ valdžia Lietuvai buvo pragaištinga! Ir, greičiausiai, dar nežinia, kokių siurprizų (blogąja prasme) aptiks naujoji valdančioji dauguma.

Iš neprofesionalumo ar piktybiškai

Vienas iš tokių, galima spėti, bus liumpeno išėjimas „į gatves“, kažkuo priminsiantis 2009-ųjų sausio riaušes prie Seimo. Gal pats to nenorėdamas, apie tai „valstietis-žaliasis“ Tomas Tomilinas prasarė, paklausdamas Ingridos Šimonytės, ką ji darys, „kai žmonės išeis į gatves“? Klausimą būtų galima peradresuoti klausėjui – o ką jūs padarėte, kad žmonės neišeitų į gatves? Pasirūpinote, kad prognozuota antroji banga būtų pasitikta adekvačiomis priemonėmis ir nereikėtų jau ne šiaip karantino, bet ypatingosios padėties su komendanto valanda?

Aiškinote visuomenei, kokios svarbios yra veido apsaugos priemonės ir saugus socialinis atstumas? Laiku užkirtote kelią priešiška propagandai, suinteresuotai kelti žmonių nepasitikėjimą mūsų medicinos sistema? Numatėte ekonomikos gaivinimo planą? Pasirodo, nepadarėte nieko! Lieka tik vienas neaiškumas, kodėl taip yra: iš neprofesionalumo ar piktybiškai? Neprofesionalumą galima buvo neutralizuoti atsižvelgiant į medicinos specialistų nuomonę, deja, paaiškėjo, kad „valstiečių-žaliųjų“ lyderiai negali pakęsti specialistų. Vadinasi, neprofesionalumas atpuola...

Žinote, kas labiausiai piktina? Ogi tai, kad visą šitą R. Karbauskio šutvės užvirtą „peklą“ teks sudoroti naujai valdančiajai daugumai ir jos vyriausybei, vadovaujamai I. Šimonytės. Ir garantuoju, kad nepraeis nė pusmetis, kaip „valstiečiai-žalieji“ ims rypuoti, kokią „krizę sukėlė Kubilius ir Šimonytė“. Sakykite, ką norite, bet už „koroną“ blogiau gali būti tik R. Karbauskio vadovaujamų „valstiečių-žaliųjų“ „profesionalai“.

Kokių dar nemalonių staigmenų laukti?

„LRT.lt“ rašo apie nemalonus siurprizus, su kuriais jau susiduria dar net nepradėjusi dirbti naujoji Seimo valdančioji dauguma. Pasak „LRT.lt“, „premjerė Ingrida Šimonytė nuėinančios valdžios sprendimuose įžvelgia finansinį avantiūrizmą: valstybės skola – apie 50 procentų BVP, valstybės biudžeto deficitas – 5 procentai, tai yra, viršys 4 milijardus, o Vyriausybė skuba planuoti investicijas iš dar nepatvirtinto ES fondo lėšų“.

Taigi išlaidauti ketinta iš skolintų pinigų, todėl atsirastų didelė grėsmė, kad ta skola guls ant Lietuvos mokesčių mokėtojų galvų.

Akivaizdu, kad visi „valstiečių-žaliųjų“ svaigūs pažadai apie 13 pensiją ir kitas gėrybes, tėra „užrašai šakėmis ant vandens“. „Pensijos turi didėti 9 proc. tuo tarpu biudžete yra numaty-

tas didėjimas tik 7 proc. Taigi trūksta 67 mln. eurų, – konstatuoja Seimo Biudžeto ir finansų komiteto pirmininkas, konservatorius Mykolas Majauskas. – Šiame biudžete yra pateiktas savivaldybių biudžetų projektas ir ten trūksta apie 80 mln. Taip pat švietimo srityje mes matome išpareigojimų už keliasdešimt milijonų, kurie nėra vykdomi ir

nėra atspindėti ateinančių metų biudžete. Tai iš viso gali susidaryti net iki pusės milijardo. Tai iš tiesų labai labai reikšmingos sumos“.

Nemanykite, kad nenumatytos lėšos tėra vienintelė problema: „Yra labai keistų odiozinių projektų, kaip, pavyzdžiui, senų dyzelinių automobilių perdirbimas į elektromobilius – ir tam

yra numatyta 10 mln., – sako M. Majauskas. – Taip pat yra projektai kaip jodo tabletės, kurios gydytų žmones nuo koronaviruso. Tai labai keisti projektai, kuriuos tikrai kviečiame stabdyti ir neskubėti tokių sutarčių pasirašyti.“

Perskaitai tokius dalykus ir supranti, kodėl „LRT.lt“ tapo R. Karbauskio taikiniu vos jam atėjus į valdžią. Galima neabejoti, ir netekusiam valdžios R. Karbauskui, demonstratyviai išėjusiam iš Seimo, „LRT.lt“ labiau patikti nepradės.

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS



Mieli filialų pirmininkai

Nors dabar karantinas, bendrauti ir dirbti sąlygos yra sudėtingos, tačiau veiklos ir reikalų netrūksta. Vis tiek turime galvoti ir apie kitus metus, juk ši nemaloni situacija, tikimės, ne amžina. Labai laukiame jūsų projektų apie planuojamus kitų metų darbus.

Taip pat kviečiame atvažiuoti pasiimti knygų, kurias galėsite dovanoti mokykloms, bibliotekoms. Prieš atvykstant, prašome paskambinti, susiderinsime laiką.

Taip pat suskubkite užsiprenumeruoti „Tremtinį“. Nepasilikite paskutinei mėnesio savaitei, nes tuomet sausio mėnesį liksite be savo laikraščio. Rašančiuosius raginame rašyti, siųsti savo išgyvenimus ir nepapasakotas istorijas. Redakcija labai laukia jūsų žinučių.

Būkite sveiki, saugokitės patys ir saugokite kitus.

Vladas SUNGAILA,
LPKTS valdybos pirmininkas

Suprasti ir atminti

(atkelta iš 1 psl.)

Parodos autorius, jaunas dailininkas, Dailės akademijos Piešimo katedros vedėjas papasakojo savo kūrybinio kelio istoriją, paveikslų gimimo istoriją. Dar ankstyvoje jaunystėje jį labai traukė miškas. Beklajodamas užtikdavo kryžių, akmenį ar kitokį simbolį, bylojantį apie žuvusius, nukankintus žmones. Donato šeima nebuvo patyrusi tremties, tad toji tema nebuvo žinoma. Ieškojimų kelias ir mintis sužinoti daugiau, kas anais kraupiais laikais vyko, paskatino domėtis partizanine kova, ieškoti liudytojų. Taip susipažino su garsiu anykštėnu Jonu Kadžionu-Bėda.

J. Kadžionis – vienas iš septynių Lietuvos partizanų (kaip Jonas Abušauskas, Vytautas Balsys, Jonas Čeponis, Bronislovas Juospaitis, Juozas Ja-

Donatas Vasiliauskas-Inis 2009–2010 m. studijavo Kauno Justino Vienožinskio menų fakultete grafinį dizainą, 2011–2015 m. Vilniaus dailės akademijos Kauno fakultete tapybą, o 2017 m. įgijo dailės magistro išsilavinimą. Dar studijuojant jam buvo paskirta Prezidento Antano Smetonos vardinė stipendija. Jis studijavo ir Kinijos Jimei universitete.

Talentingas, ieškantis dailininkas įkūrė pirmąją Lietuvoje klasikinio realizmo ateljė, kurioje ir dėsto. Kasmet rengia plenerus Anykščių rajone, Niūronyse, dalyvauja parodose užsienyje. Dailininko autorinė tapybos paroda buvo eksponuota XX a. vidurio lietuvių rezistencinės kovos tema „Gyvuosius apraudu, mirusius šaukiu“ Lietuvos Respublikos generaliniame konsulate Niujorke (JAV), Lietuvos Respublikos am-



Vienas iš LPKTS salėje eksponuojamų paveikslų

kavonis ir Juozas Mocius), kurie 2019 m. buvo apdovanoti LR Seimo skiriama Laisvės premija. Dailininkas daug bendravo su ilgus tremties metus Sibire praleidusiu partizanu, dabar atkurtosios Algimanto apygardos partizanų vadu, dimisijos kapitonu, besirūpinančiu partizaninės kovos atminimo įamžinimu. Pasakodamas apie pažintį su J. Kadžioniu-Bėda, dailininkas stabteli prie vieno iš paveikslų, kuriame įamžintas partizanas prie bunkerio. Tai – partizanas Bėda.

Dailininkas savo paveikslams ieško autentiškų daiktų, drabužių. Kiekvienas paveikslas kviečia susimąstyti, juose – skausmas, kančia, viltis, šviesa... ir klausimas – kas mes esame, kas jūs buvote...

basadoje Vašingtone (JAV), Dailės muziejuje „Siela“ Pasaulio lietuvių centre Lemonte (Čikaga, JAV).

Apie šios parodos unikalumą, apie jauno žmogaus kūrybą, kurioje dominuoja pokario kovų už laisvę, istorinės atminties, amžinybės, egzistencializmo, empatijos temos, kalbėjo LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas. Apie parodą ir kūrybos kelią kalbėjo gausus būrys Dailės akademijos studentų, dailininkų sąjungos nariai, autorių sveikino kraštiečiai anykštėnai Valerijonas Senvaitis, Jonas Lukšė. Padėkos žodžius renginio svečiams, dalyviams tarė LPKTS valdybos pirmininkas Vladas Sungaila. (Renginys vyko prieš karantiną – red. past.)

Parengė Dalia POŠKIENĖ

Sveikiname



Auksinių vestuvių proga nuoširdžiai sveikiname Telšių rajone gyvenančius **Mildą** ir **Karolį KAZLAUSKUS**.

Mieli Mildute ir Karoli, tvirti tikėjimu, išvermingi viltimi, dosnūs meile ir gerumu jau 50 metų einate bendru keliu. Jūsų namų židinys šildo ne tik dukterį ir sūnų su šeimomis, bet ir keturis jūsų užaugintus našlaičius vaikus – tai didžiulis jūsų būties, nuoširdumo ir pasiaukojimo įprasminimas.

Linkime jūsų šeimai Aukščiausiojo palaimos, sveikatos, stiprinti vieniems kitus savo meile, rūpesčiu ir širdžių šiluma.

LPKTS Telšių skyrius

Garbingo **80-ojo** jubiliejaus proga sveikiname LPKTS Jurbarko filialo narę, buvusią tremtinę **Oną GUDAITIENĖ** ir linkime, kad

Siaurutis lieptas tarp vakar ir dabar

Nesamanotų, nesutręštų...

Kad akys vis ilgėtusi dangaus,

Kruopelė žemės, kad delnuos kvepėtų.

Linkime stiprios sveikatos, laimingų metų ir Dievo palaimos.

LPKTS Jurbarko filialas



Vytautui MATIJOŠIUI – ilgamečiam LPKTS Širvintų filialo pirmininkui, buvusiam Norilsko politiniam kaliniui, kovotojui už Lietuvos laisvę, lapkričio 16-ąją sukako **90**. Niekada nesenstantis, kupinas jaunatviškos energijos ir sveiko humoro jausmo, Vytautas juokauja: „Švėsiu savo gimtadienį pavasarį, kai žydės ievos ir linksmai čiučbės paukšteliai. Dabar svečiai tegu palaukia, baigsis karantinas – tada ir susitiksimė“.

Sveikindami sulaukus garbingo jubiliejaus, linkime stiprios sveikatos, šviesių ir saulėtų gyvenimo dienų.

LPKTS Širvintų filialas

Justina TRILIKAIŠKIENĖ

Kai gervės klyks

Kai gervės klyks,
o tu kažkur blaškysies,
Nubraukęs nuovargį
padėk jį ant kėdės.
Nors gegužė kvepės žiedais,
svajonės vysis,
Tu pailsėk
prie pamerktos gėlės.

Žaibuos ir dergs,
darbai užgrius,
ne vienas – lavina.
Ir knygų daug
neperskaitytų dar
spintelėje sukrauta.
Tu pažiūrėk į nuotrauką
senajam albume,
Į mažą momentą pagautą.

Ir neskubėk, visur gali suspėti
Ir būti ten, kur dar esi brangus.
Nes, perkošęs gyvenimą per rėtį,
Jausi – apkabinai visus.

Už tų

Už tų kalnelių devynių,
Kur stūkso taigos, aš menu
Vaikystę, kiemo ramunes,
Močiute, mamą ir tetas.

Dievo karvutę ant delnų!
Tėvelį, grįžtant iš darbų.
Rūtų darželį po langais.
O kas tą langą vėl atvers?

Ir kryžių kapuose, tada
Aptvertą netgi tvorele...

Menu lietuviškas dainas

Ne ten, o čia jau skambant jas.

Širdis lyg varpas nerami,
Neliko nieko praeity...
Giedrėk, dangau, ištirps ledai.
Laimingi tegu augs vaikai.

Ar tu matei?

Ar tu kada matei,
kaip gatvėje ant sniego
juodos varnos tupi?
Ir karksi jos niekus arba,
Kaip verkia pušys,
varvėdamos spygliais?
Kiek daug eilėraščių neparašytų
ant poetų stalo guli
ir pats brangiausias
artimas žmogus
kažkur jau nepareis.

Šitaip pilnatvė atima ir stumia,
mainais kitkam užleisdama
geras vietas.

Vienam brangi palangė,
o kitam ir rūmai
nesuteikia net laimės.
Na ir kas?

Ant akmens stovėdamas
aukštesnis juk nebūsi,
tik virsmas širdyje suaktyvės.
Net žemė, kaitaliodama
dianas–naktis,
žiemas ar vasaras,
lyg laikrodinis sulūžęs,
Visatos laikančias
lyg spaudžiančias per liemenį,
pajus rankas, liūdės.



Žmogus, Lietuvai atidavęs savo sielą ir širdį



Mykolas Krupavičius – tai didelio idealizmo kunigas, vėliau gavęs prelado titulą. Gruodžio 4 dieną sukanka 50 metų nuo šio įžymaus mūsų valstybės veikėjo M. Krupavičiaus mirties. Prelatas gimė prieš 135-erius metus Prienų r. Balbieriškio mstl. Miestelis prisimena savo kraštiečių, įrengęs jame M. Krupavičiaus alėją.

Pasirinko mokytojo kelią

Prelato Mykolo Krupavičiaus visas gyvenimas buvo susietas su dvasinių vertybių plėtote, Tėvynės atgimimo ir jos stiprinimo siekiu, vadovaujantis krikščioniška patriotine nuostata, Lietuvos meile. Tokia nuostata jį vedė per visus gyvenimo verpetus, pasitaikiusias negandas.

Jau lankydamas mokyklą jaunas Mykolas įsijungė į lietuviybės palaikymo ir jos saugojimo darbą – bendravo su knygnešiais, aktyviai platino draudžiamą lietuvišką spaudą. Norėdamas turėti didesnį poveikį jaunimui, pasirinko mokytojo kelią – penkerius metus mokėsi patriotinių idėjų kupinoje Veiverių mokytojų seminarijoje, kuriai vadovavo vėliau pavadintas Lietuvos mokytojų patriarchu – Tomas Ferdinandas Žilinskas.

Baigęs ją, mokytojavo Lomžos gubernijoje, vėliau Papolėje. Papolėje M. Krupavičius susidraugavo su savo bendraminčiu, bažnyčios vikaru kunigu Petru Gudauskiu. Jie sudarė sau artimų žmonių būrelį, su kuriuo sekmdieniais važinėdavo po apylinkę susirinkusiems žmonėms aiškindami jiems rūpimus klausimus.

Juozas Meškauskas internete pateiktame rašinyje „Prelato Mykolo Krupavičiaus jaunystė“ cituoja M. Krupavičiaus mintis: „Pagrindas mūsų kalbų buvo toks: Lietuva – lietuviams, lietuvių dvasinė ir medžiaginė gerovė, lietuvių tautinė ambicija“. Jo gebėjimų dėka apylinkėje žymiai pagyvėjo visuomeninis gyvenimas. Mokytojaudamas neišvengė charistinės biurokratijos išskėstų čiuptuvų – du kartus už lietuvišką veiklą buvo suimtas.

Stiprus pašaukimo pojūtis

Jaunas mokytojas vis labiau juto savo tikrąjį pašaukimą, kurį realizavus labiausiai galėsiąs būti naudingas visuomenei, savam kraštui, dvasinių vertybių plėtotei. Apie tai jis pasakė savo mamai. Ši atsakiusi: „Vaikeli, apsigalvok gerai. Daromas žingsnis bus svarbus. Velyg būti geru mokytoju negu blogu kunigu. Tau jokio patarimo tuo reikalu neduosiu. Jei Dievas laimins tavo užsimojimus, aš džiaugsiuosi. Kiekviena motina būtų laiminga turėdama sūnų gerą kunigą“.

Mykolo žingsnis buvo tvirtas. Pašaukimo pojūtis religingą jaunuolį atvedė į Seinų kunigų seminariją. Jau pirmakursis seminarijos auklėtinis aktyviai įsijungė į joje veikusį slaptą lietuvių klierikų sąjūdį, bendradarbiavo lietuviškoje spaudoje. Kai seminarijos rektoriumi tapo aktyvus lenkas kunigas R. Jalbžkovskis, seminarijoje buvo uždrausta lietuviška spauda, laikraščiai ir knygos. Tačiau lietuvių klierikai to draudimo neklausė.

Už tai klieriką M. Krupavičių, kaip minėtos lietuvių organizacijos pirmininką, norėta pašalinti iš seminarijos. Įsikūšęs vyskupui Antanui Karosui, kunigui Jonui Totoraičiui ir kitiems, Jalbžkovskis to savo sumanymo nedrįso

įgyvendinti – M. Krupavičius, nepalaužta lietuvių dvasia, tęsė savo mokslą Seinų kunigų seminarijoje. Baigęs seminariją, dar ketverius metus savo teologines žinias gilino Petrapilio dvasinėje akademijoje, buvo vienas iš Ateitininkų sąjūdžio kūrėjų Rusijoje, o vėliau ateitininkijos idėjas platino ir Lietuvoje.

1914 m. birželio mėn., studijuodamas dvasinėje akademijoje, buvo išvėntintas kunigu. Pirmojo pasaulinio karo metu dalyvavo Nukentėjusiems nuo karo šelpti draugijos veikloje, buvo karo



Prelatas Mykolas Krupavičius

belaisvių kapelionas, žurnalo „Ateities spinduliai“ redakcijos narys. 1917 m. apsigyveno Voroneže, kuriame buvo susibūręs nemažas lietuvių spiečius. Čia paskirtas lietuviškos Martyno Yčo berniukų gimnazijos kapelionu.

Aktyvi politinė veikla

Kartu su kitais Rusijoje įkūrė Lietuvos krikščionių demokratų partiją. Metus buvo šios partijos pirmininku, dalyvavo Petrapilio lietuvių Seimo darbe. Džiaugėsi brėkstančiu Lietuvos valstybingumo atkūrimu, entuziastingai stengėsi ir pats prie šio proceso prisidėti: rinko aukas besikuriančiai Lietuvai, telkė savanorius jos Nepriklausomybei ginti.

1918 m. pradžioje dėl lietuvių karėvių telkimo Rusijos bolševikų vadinamasis revoliucinis tribunolas jį už akių nuteisė mirties bausme. Mykolui Krupavičiui pasikeitus savo išvaizdą ir gavus asmens dokumentą su Zelenio pavarde, pasisekė pabėgti į Lietuvą nuo tos griauinančios bolševikinės bangos antplūdžio.

1918–1919 m. gyveno Vilniuje. 2012 m. rugsėjo 23 d. prie to namo – Odminių gatvėje, buvusio Lietuvos partizanų vyriausiojo kapeliono monsinjoro Alfonso Svarinsko rūpesčiu įrengta memorialinė lenta. Toje lentoje įrašyti labai prasmingi ir raginantys M. Krupavičiaus testamentiniai žodžiai: „Lietuvi, tebūnie tau pirmaisiais tėvas ir motina, bet virš jų tebūnie Tau Tavo Tėvynė Lietuva“.

Apsigyvenęs Kaune kunigas Mykolas Krupavičius daug jėgų skyrė artėjantiems Steigiamojo Seimo rinki-

mams, kūrė įvairiose Lietuvos vietose Lietuvos krikščionių demokratų partijos skyrius. Išrinktas į Steigiamąjį Seimą, pasižymėjęs dideliais oratoriniais gabumais, aktyviai dalyvavo rengiant žemės reformos įstatymą, siekdamas visų pirma aprūpinti žemę bežemius ar mažžemius savanorius, išlaikiusius Nepriklausomybės kovose Lietuvos gyvybingumą, taip pat ir kitus neturinčius žemės, bet norinčius savarankiškai pradėti ūkininkauti kaime. Būdamas žemės ūkio ministru, šią reformą įgyvendino.

Mykolas Krupavičius buvo išrinktas į Pirmąjį, Antrąjį ir Trečiąjį Lietuvos Seimus. 1919 ir 1923 bei 1926 ir 1927 metais buvo Lietuvos krikščionių demokratų partijos pirmininkas.

Buvo suimtas ir įkalintas

1927 m. pasitraukęs iš aktyvios politinės veiklos studijavo užsienio katalikiškuose universitetuose ekonomiką, teisę, žurnalistiką ir sociologiją.

Grįžęs į Lietuvą, 1930–1931 m. vi karavo Garliavos parapijoje, paskui profesoriavo Vilkaviškio kunigų seminarijoje dėstydamas joje sociologiją, etiką, prancūzų kalbą ir bažnytinės iškalbos meną. Toliau dirbo Veiverių parapijos klebonu. Čia taip pat pasižymėjo ne tik kaip geras ir parapijiečių mylimas kunigas, bet ir vėl kaip geras organizatorius: pastatydino kleboniją, atnaujino ir padidino bažnyčios bokštą, aptvėrė šventorių. Prieš sovietinę okupaciją ir jos metu klebonavo eidamas dekanu pareigas Kalvarijos parapijoje. Čia jam buvo suteiktas „neiškeliama klebono“ statusas.

Okupavus sovietams Lietuvą, prasidejo Bažnyčios persekiojimas. Valdžia kai kuriuos kunigus bandė patraukti į savo pusę. Mykolui Krupavičiui net buvo siūlomas aukštas komisaro postas. Jis šito klatingo siūlymo atsakė. Norėdamas apginti Bažnyčią ir tikinčiuosius nuo persekiojimo, vyskupų pavestas, Mykolas Krupavičius parengė sovietinei valdžiai memorandumą. Tačiau tas nieko nepadėjo. Jis pats turėjo slapstytis nuo gresiančio suėmimo.

Vokiečių okupacijos metais kunigas Mykolas Krupavičius, rodydamas didelio pilietiškumo drąsą, kartu su buvusiu Žemės ūkio rūmų įsteigimo iniciatoriumi ir ministru Jonu Aleksa bei su buvusiu Respublikos prezidentu Kaziu Griniumi generaliniam komisarui Rentelnui 1942 m. įteikė protesto memorandumą prieš Lietuvos kolonizavimą ir žydų bei kitų šalies piliečių persekiojimą ir žudymą. Tų pačių metų gruodžio mėnesį gestapo buvo suimtas ir įkalintas.

Atidengiant Kaune jam skirtą skulptoriaus Juozo Šlivinsko sukurtą memorialinę lentą, jo seserėčia mokytoja Genovaitė Jarumbavičiūtė savo kalboje pacitavo laiško, rašyto seseriai Veronikai iš Tilžės kalėjimo 1943 m. gegužės 8 d., ištrauką: „Jei Dievas panorėtų čia mano gyvenimo kelionę nutraukti, tai la-

bai norėčiau, kad mano palaikai amžiams atsigultų lietuviškoj žemelėj. Lietuvai atidaviau savo sielą, širdį, sveikatą, jai norėčiau atiduoti ir bedvasį kūną“.

Ypač rūpėjo lietuvių vienybė

1945 m. amerikiečių išlaisvintas, dar dvylika metų gyveno Vokietijoje. 1948 m. lapkričio 13 d. popiežius Pijus XII kunigui Mykolui Krupavičiui suteikė garbingą prelado titulą. Buvo išrinktas įsikūrusio Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto pirmininku. Šias pareigas ėjo iki 1955 m. 1949 m. jo vadovaujamas VLIKo komitetas paskelbė istorinį testamentą – Lietuvių chartą, kurioje nustatytos Pasaulio lietuvių bendruomenei pagrindinės direktyvinės gairės, kuriomis reikėtų vadovautis ir mūsų dienomis.

Mykolui Krupavičiui teko bendrauti su nugalėjusiu sovietinę „geležinę uždangą“ legendiniu kovotoju už Lietuvos laisvę Juozu Lukša. Susipažinus Juozui Lukšai su Nijole Bražėnaite, prelatas Mykolas Krupavičius 1950 m. liepos 23 d. palaimino ir jų santuoką vienoje mažytėje Vokietijos bažnytelėje.

Atkūrus Vokietijoje Lietuvos krikščionių demokratų partiją, čia pasivadusią Lietuvos krikščionių demokratų sąjunga, tapo tos politinės organizacijos pirmininku. Trejus metus redagavo „Tėvynės sargą“. 1950 m. iki „gyvos galvos“ išrinktas Pasaulio lietuvių krikščionių demokratų sąjungos pirmininku. 1957 m. apsigyveno JAV. Čia taip pat aktyviai dirbo visuomeninę darbą, kurį siejo su širdies auka ir jautrumu. Jis dar 1928-aisiais rašė: „Visuomeninė tarnyba – tai Dievo tarnyba. Kas jos nevykdo, yra žemės našta“. M. Krupavičius ypač rūpinosi lietuvių vienybe, iškėlė mintį įkurti Pasaulio lietuvių bendriją, dalyvavo lietuviškoje spaudoje pasirašydamas M. M., Juodišiaus, M. Kruopelės, G. Taučiaus ir kitais slapyvardžiais.

Žemės reformatorius

Vienas iš ryškiausių jo nuveiktų darbų Lietuvoje – talkinant ekonomistui Albinui Rimkui, parengta ir įvykdyta žemės reforma, jau atkurtos Valstybės pirmojo dešimtmečio pradžioje užkirtusi kelią Rusijos kėsłams įvykdyti mūsų krašte bolševikinį perversmą. Išrinktas 1918 m. gruodžio 1 d. sudarytos Žemės reformos komisijos pirmininku, eidavo pėsčias nuo vieno kaimo prie kito, matė bežemių žmonių skurdą, jų beteisiškumą, agitavo žmones imti dvarų žemę ir ją dirbti. Todėl dvarininkai jį buvo praminę „bolševiku su kunigo sutana“.

Mykolo Krupavičiaus parengta žemės reforma rėmėsi Bažnyčios mokytojo Tomo Akviniečio mintimis, kad nuosavybė yra socialinė funkcija, kuri pateisinama tiek, kiek to reikalauja visuomenės gerovė. Žemės reformą jis siejo su visuomenės moralės turėjimo būtinumu. Pagrindinis reformos tikslas – aprūpinti žemę mažžemius ir bežemius, kad jie pozityviai galėtų įsijungti į krašto ekonominį ir politinį gyvenimą.

(keliamą į 6 psl.)



Žmogus, Lietuvai atidavęs savo sielą ir širdį

(atkelta iš 5 psl.)

Žemės reformatorius kunigas M. Krupavičius buvo didelis krikščioniškosios demokratijos teoretikas. Jis atsikirsdamas reformos priešinkams, rėmėsi ir dar Seinų kunigų seminarijoje asmeniškai studijuotų popiežiaus Leono XIII enciklikų teiginiais. Ši nuostata padėjo jam apsiginti nuo tuometinių, gana sulenkėjusių dvarininkų ir kai kurių savos konfesijos asmenų puolimo ir skundų, pasiekusių net Vatikaną bei katalikų Bažnyčios vadovaujančią hierarchiją pačioje Lietuvoje.

Pastebėtina, kad M. Krupavičių rėmė didelį autoritetą šiame socialiniame bare turėjęs tuometinis Vilniaus vyskupas, dabar palaimintasis, marijonas Jurgis Matulaitis. Po ilgai trukusių ginčų Steigiamasis Lietuvos Seimas 1922 m. vasario mėn. priėmė Mykolo Krupavičiaus siūlytą Žemės reformos įstatymą, kuriame buvo pažymėta ne daugiau kaip 80 ha žemės norma. Nusavinti ir vandenys bei miškai, jei jų plotas buvo didesnis kaip 25 ha. Naujakuriai už gautą žemę 36 metus turėjo mokėti simbolinius išperkamuosius mokesčius, priklausomai nuo gautos žemės rūšies (0,5–7 litus už hektarą per metus).

Už paimtą žemę jos buvusiems savininkams turėjo būti atlyginama valstybės nustatyta kaina. Buvo išdalinta apie 700 tūkstančių ha žemės, sukurta apie

35 tūkstančiai naujakurių ūkių. Plėtojosi žemės ūkio kooperatinis judėjimas. M. Krupavičiui vadovaujant Žemės ūkio ministerijai, buvo įsteigta 14 žemės ūkio mokyklų. Žemesnioji mergaičių žemės ūkio mokykla pradėjo veikti ir jo gimtajame Balbieriškyje. Svarbiausia – 1924 m. buvo įkurta žemės ūkio specialistus rengianti aukštoji mokykla – Dotnuvos žemės ūkio akademija, atkūrus Nepriklausomybę, gavusi garbingą Prezidento Aleksandro Stulginskio universiteto vardą. Praėjusiais metais, jį prijungus prie VDU, tapo šios aukštosios mokyklos padalinys, pavadintas VDU Žemės ūkio akademija.

Prelato M. Krupavičiaus plunksnai priklauso parašytos jo knygos „Kova už žemę ir laisvę“, „Kova už žemę ir ūkininką“, „Jonas Basanavičius“, „Lietuviškoji išėivija“, „Krikščioniškoji demokratija“, „Kunigas Dievo ir žmogaus tarnyboje“, „Atsiminimai“ (išleisti po jo mirties) ir kitos. Daug gražių raštų parašyta ir apie patį prelatą Mykolą Krupavičių, jo kilnią veiklą Lietuvos labui. Žurnalistas Pranas Alšėnas savo rašinyje „Prel. Mykolas Krupavičius – auksinis sukaktuvininkas“ rašė: „Prelato M. Krupavičiaus darbas – didis mūsų tautai paminklas, kurio nei laikas, nei gyvenimo audros nesunaikins. Jo darbai, ypač svetur padaryti ir dirbami – tai gyvybės sultys mūsų Tėvynei (...), tai pasakatas – stiprėti, kovoti ir laimėti...“

Iškilusis Lietuvos sūnus prelatas Mykolas Krupavičius mirė 1970 m. gruodžio 4 d. Čikagoje. Palaidotas buvo JAV lietuvių Šventojo Kazimiero kapinėse. Pagal jo testamentinį prašymą jo akys ir krūtinė užpilta lietuviška žeme, kurią jis buvo gavęs iš Lietuvos.

Dar būnant Tilžės kalėjime jo rašytas prašymas seseriai Veronikai – po mirties jį palaidoti Lietuvoje, išsipildė. Karstas su jo palaikais buvo pervežtas į Lietuvą ir iškilmingai palaidotas 2006 m. rugsėjo 23 d. Kauno Kristaus Prisikėlimo bazilikos šventoriuje. Šioje istorinėje ceremonijoje teko dalyvauti ir man. Prisimenu, kad šv. Mišių Eucharistijos liturgijai vadovavo tuometinis Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius. Koncelebravo vyskupai Jonas Boruta, Rimantas Norvila, Juozas Žemaitis, Juozapas Matulaitis, Jonas Ivanauskas, prelatai Vytautas Vaičiūnas, Vincas Bartuška, monsinjoras Arūnas Poniškaitis, taip pat būrys kunigų. Šv. Mišiose dalyvavo LR Seimo Pirmininkas, kiti Vyriausybės ir Kauno savivaldybės atstovai, Krikščionių demokratų partijos nariai, ateitininkai, Prelato artimieji, Išėivijos krikščionių demokratų partijos generalinis sekretorius Pranas Povilaitis, didelis būrys kauniečių.

Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius pamokslė kvietė iš Mykolo Krupavičiaus mokytis mylėti savo tėvynę ir

jaustis atsakingiems už jos dabartį ir ateitį. Perlaidojimo apeigose grojo Karinių oro pajėgų orkestras, karstas iškilminga eiseną palydėtas prie kapo duobės šventoriuje. Buvo pasakytos gražios ir prasmingos atsisveikinimo kalbos, kuriose pažymėtas Prelato nuopelnas mūsų tautai, dėkota už jo meilę tėvynei Lietuvai, išsakyti džiaugsmo žodžiai, kad jo noras ilsėtis Tėvyneje išpildytas. Sugiedotas Lietuvos himnas.

Šių dienų sukuringame gyvenime, besiskverbiant į mūsų kultūrą įvairioms svetimybėms, turėtume prisiminti prelatą Mykolą Krupavičių jo „Atsiminimuose“ parašytus žodžius: „Iš svetimųjų galima paimti tik tas, ko trūksta lietuviškam gyvenimui, bet reikia žiūrėti, kad tie skoliniai neiškreiptų mūsų lietuviško charakterio. Reikia, kad Lietuva, Lietuvos reikalai, lietuvių tauta ir jos kalba visur ir visada būtų pirmoje eilėje, ir kad mūsų „aš“ sektų paskui juos. Tik tas kelias veda į laimėjimą ir tas kelias mums padės išlaikyti neiškreiptą, nesukarikatūrintą lietuvišką sąžinę ir širdį“.

Tie žodžiai pažymi ir jo gyvenimo *credo*, kuris turėtų skambėti ir mūsų gyvenimo žingsnių aide: „Mylėk Viešpatį Dievą už viską labiau, artimą – kaip pats save, o Tėvynę – už save labiau“.

Parėngė Zigmas TAMAKAUSKAS

Jam buvo tik aštuoniolika...

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Jonas Daškevičius išvyko gyventi į motinos Marijos Kupčiūnaitės tėviškę – Janionių k., Musninkų valsč., Ukmergės aps. Vyresnįjį brolių Juozą vokiečiai išvežė darbams į Vokietiją, iš kur jaunuolis iškeliavo į Ameriką. 1944 m. pradžioje Jonelis, būdamas vos septyniolikos, įstojo į gen. P. Plechavičiaus vietinę rinktinę. Tačiau sugrižo rusiškasis okupantas, prasidėjo teroras. Jonas Daškevičius, kaip ir dešimtys tūkstančių lietuvių, gavo šaukimą į sovietinę kariuomenę...

Pradžia Nr. 44 (1402)

LGRTC duomenimis, prievartinę mobilizaciją į SSRS kariuomenę Lietuvoje vykdė miestų ir apskričių kariniai komisariatai, SSRS NKVD vidaus kariuomenės 4-oji šaulių divizija, pasienio kariuomenės ir Lietuvoje veikiančios NKVD užnugario daliniai. Pagrindiniai šios karinės akcijos organizatoriai Lietuvoje ir Maskvoje buvo partinių ir represinių struktūrų vadovai. Iki 1944 m. gruodžio mėn. lietuviai buvo siunčiami į taip vadinamąsias lietuviškąsias 16-ąją ir 50-ąją šaulių divizijas. Tad jau 1945 m. pradžioje nuo mobilizacijos slapstėsi 58 620 žmonių. Per 1944–1945 m. buvo nužudyta apie 5 tūkst. beginklių jaunuolių, nenorėjusių kovoti ir žūti svetimame krašte.

Bėgo sunkūs

partizanavimo mėnesiai

Lietuvos kariuomenės viršila Jonas Misiūnas-Žalias Velnias kovotojus prieš okupantus būrė Janionių k., Musninkų valsč. Įsikūrė pas Jono Daškevičiaus dėdę ūkininką Stasį Paulauską. Tad Jonas su pusbroliu Stasiu Paulausku jau 1944 m. liepos mėn. įsijungė į kovotojų gretas ir lapkričio 23 d. davė LLA kario priesaiką, pasirinko Papūgos slapyvardį.

1945 m. pradžioje Papūga perėjo į

Zigmo Kacevičiaus-Genijaus būrį, veikusį daugiausiai Žaslių ir Musninkų valsčiuose. Čia išbuvo tik porą mėnesių, nes Žalias Velnias jau kovo mėn. paskyrė 18-metį aštuoniolikos partizanų būrio vadu, kurio veikimo zona buvo abipus Neries. Tapo Didžiosios Kovos rinktinės 1-o būrio, vėliau kuopos, rinktinės skrajojančio būrio vadu. Jis su savo būriu organizuodavo Didžiosios Kovos apygardos (DKA) partizanų štabo apsaugą. Mat apygarda išsiskyrė taikoma mobiliąja kovos taktika. Su savo štabu Jonas Misiūnas-Žalias Velnias judėdavo vadinamuoju mažuoju arba didžiuoju ratais. Vienoje vietoje jie neužsibūdavo ilgiau kaip tris paras. Žinoma, kad Jonas Misiūnas dar 1944 m. aplankė beveik visus Trakų ir Ukmergės aps. valsčių partizanus.

Sako, nors NKVD daliniai masinių operacijų metu sunaikindavo apygardos ryšius, išblaškėdavo kovotojus, sugriaudavo slėptuves ir sudegindavo rėmėjų vienkiemius, tačiau jau po trijų keturių dienų vėl veikdavo sudėtingas apygardos štabo ir dalinių ryšio mechanizmas.

Gelvonų miestelyje yra išlikę du pastatai, kuriuose buvo įsikūrusi NKVD. Abu jie Vilniaus gatvėje. Enkavėdistai „dirbo“ pastate Vilniaus g. 11, kur tarpukario Lietuvos laikais buvo Gelvo-

nų valsčiaus administracija (šiuo metu jame – Gelvonų slaugos namai). Suimtieji buvo kalinami toje pačioje gatvėje esančiame name Nr. 12. Ir prieškario bei vokiečių okupacijos metais ten buvo kalėjimas. Tai buvo tik laikino sulaukymo vieta. Suimtieji po keleto dienų būdavo siunčiami į kitus NKVD kalėjimus, daugiausia į Ukmergę. Tad 1945 m. vasarą čia kalintas DKA būrio vadas Jonas Daškevičius-Papūga, pirmą suėmimo naktį sugebėjo pabėgti ir toliau kovojo su okupantais.

Netikėtas suėmimas

Tame pačiame Janionių k., kuris, kaip minėjome, buvo Jono motinos Marytės Kupčiūnaitės-Daškevičienės gimtinė, pas Stasį Paulauską slapstėsi Žalio Velnio žmona. Sako, ilgą laiką niekas nežinojo, kad paš Paulauskus gyvenanti moteris yra Žalio Velnio žmona. Tačiau paslaptis paaikškėjo visai atsitiktinai. Stribai suėmė Žalio Velnio sūnelius dvynius, o vėliau ir jų motina pateko į MGB rankas.

1945-aisiais vyrų Ukmergės krašto miškuose buvo daug, todėl partizanų vengė ir kareiviai. Nukeliaudavo iki Giedraičių ir Žaslių, tačiau daugiausia gyveno gimtosiose Musninkų apylinkėse. Papūga su Žalio Velnio štabu ryšį palaikė per Stasį Paulauską, Genovai-

tę Kupčiūnaitę, Vladą Motiejūnaitę iš Motiejūnų kaimo. Sakoma, kad 1945 m. vasarą Jonas Daškevičius-Papūga ėjo Brinktinės 5-ojo bataliono vado pareigas. Junginys turėjo 4 kuopas, veikė Jonavos, Veprių, Deltuvos, Gelvonų, Pabaisko, Panoterių valsčiuose. Štabas buvo įsikūręs Slabados k., Veprių valsč., pas ūkininką Luokoševičių.

1945 m. birželio 26-ąją, kai Papūga nuvyko į Gelvonų miestelį, jį netikėtai suėmė ir uždarė į areštinę. Iš pradžių nesuprato, kad suėmė partizanų būrio vadą. Daboklėje laikė su kitais suimtaisiais. Tačiau jau rytą, kai reikėjo vesti Joną į tardymą, rūsyje jo nerado. Tik juodavo išlaužta lango anga. Stribai puolė bėglio gaudyti, pasitelkė savo agentūrą, kariuomenę, tačiau viskas veltui...

Vis tik 1945 m. liepos 10-oji jaunuoliui buvo lemtinga nesėkmė. Papūga kartu su partizanu Antanu Šiška-Ryčiu susekė kareiviai, suėmė ir nugabeno šį kartą jau į Ukmergę. Ten prasidėjo tardymų kančios. Pasivadinęs Papūga kita pavarde, sakėsi giminių neturįs, nes išaugęs vaikų namuose... Ne viską rusams pavyko išsiaiškinti. Išvežė į Vilnių.

Algirdo Motiejūno pasakojimas

„1945 m. liepos 30 d. mus, nemažą būrį politinių kalinių ir kartu su mumis Ukmergėje kalėjusių kriminalinių nusikaltėlių, daugiausia – plėšikais, galvažudžiais tapusių buvusių kareivių, išvarė ginkluoti NKVD kareiviai.

(keliamo į 7 psl.)



Jam buvo tik aštuoniolika...

(atkelta iš 6 psl.)

Miesto centre prie dar nenugriauto Laisvės paminklo sustabdė, nes iš teismo išvedė nuteistus du aštuoniolikmečius ir prijungė prie mūsų kolonos. Jie buvo Žalio Velnio vadovaujamo būrio partizanai. Vienas jų – Jonas Daškevičius (slapyvardis Papūga), antrojo nei vardo, nei pavardės neprišimenu (tai Antanas Šiška-Rytas – A. S.). Su Papūga ir jo draugu buvau gerai pažįstamas, nes Ukmergės kalėjimo karceryje kartu praleidome 7 paras. Šie jauni partizanai buvo nuteisti mirties bausme.

Su sustiprinta kareivių apsauga mus nuvarė į tada Ukmergėje buvusią geležinkelio stotį. Į vagonus patekome kartu su galvažudžiais. Tarp mūsų politinių kalinių buvo du Lietuvos kariuomenės pulkininkai, tai širvintiškiai Skorpuskas ir Plentas. Kadangi šie karininkai turėjo nemažai maisto atsargų, tai kriminaliniai nusikaltėliai nusitaikė nelaimėlių maišuose esamas gėrybes užgrobti. Tačiau puliti ir at-

imti maišuose esantį maistą galvažudžiai taip ir nesiryžo.

Apie pavakarį traukinuką iš Ukmergės geležinkelio stoties pajudėjo Jonavos link. Dėl mums nežinomų priežasčių pusiaukelėje sustojome ir pajutome, kad sąstatas pasuko atgal, Ukmergės link. Naktį praleidę geležinkelio stotyje, rytą vėl pajudėjome į Jonavą. Šįkart – be trukdžių. Jonavos geležinkelio stotyje išlipus iš traukinuko, mus tuoj suvarė į netoliese stovintį grotuotą, kaliniams skirtą Stolyfino vagoną. Į kiekvieną narvą sugrūdė maždaug po 18 kalinių.

Kelionės metu prižiūrėtojai mūsų narvus įleisdavo po kelis nužmogėjusius kriminalistus, kurie iš mūsų atiminėjo darlikusius vertingesnius rūbus, batus. Kentėjome ne tik nuo sužvėrėjusių kriminalistų, bet ir nuo tą dieną kepinusio karščio. Kai kurie kaliniai pradėjo alpti, bet vandens negavome nė lašo...

Pagalčiau mes Vilniuje. Iš geležinkelio stoties, surikiuoti glaudžia kolona, žiaurių palydovų keiksnojami, pasiekėme

tada dar akmenimis grįstą Lukiškių aikštę. Prasivėrė siaubingo kalėjimo geležiniai vartai, ir mes jau viduje. Atsisveikinome su mūsų mirtininkais, užlipome į trečio aukšto didžiulę kambarą... Teko kalėti daugelyje sovietinių lagerių. Po visų kančių, vargų grįžau į išsvajotą mylimą Lietuvą...“ („Gimtoji žemė“, 2017-06-09)

Teisme Jonas sovietinio karo tribunolo viešame posėdyje Ukmergėje nedejavo, o patvirtino, kad kovojo už savo tėvynės laisvę. 1945 m. rugpjūčio 30 d. Jonas Daškevičius-Papūga buvo nuteistas mirti. Jo draugas Antanas Šiška išgirdo tokį pat nuosprendį, tačiau po malonės prašymo bausmė buvo sumažinta iki 20 m. kalėjimo. Jonas Daškevičius malonės nemaldavo...

Po Papūgos suėmimo, jo būrys neiširo, o dar ilgai nedavė ramybės okupantams. Joną Daškevičių sušaudė Vilniuje 1945 m. spalio 25 d. Palaidavimo vieta nežinoma. Jam tebuvo aštuoniolika.

Išėkitės ramybėje

Fortūnatas Bučius 1924–2020

Gimė Telšių valsč., Ubiškės k., ūkininkų šeimoje. 1945 m. vedė Kazytę Kryževičiūtę, kurios brolis buvo Šatrijos rinktinės partizanas. Fortūnatas artimai bendravo su Šatrijos rinktinės partizanais, tapo Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės ryšininku. 1945 m. areštavo, vienuolika parų išlaikė Telšių kalėjimo kameroje, kiekvieną naktį tardydami, norėjo sužinoti partizanų buvimo vietą, mėgino verbuoti, tačiau nieko nepasiekė, paleido.



1945 m. jauną šeimą su vienu metų dukrele ištrėmė į Sibirą, Krasnojarsko kr., Ingašsko r. Tinės k. Dešimtį metų praleido Sibire, dirbo taigoje medkirčiu. Tremtyje gimė du sūnūs. Į Lietuvą grįžo 1957 m., iki pat pensijos dirbo santechniku kurorto įmonių susivienijime „Jūratė“. Palangoje buvo gerbiamas ir visų laukiamas specialistas. Lietuvoje gimė dar vienas sūnus. Su žmona Kazyte visą nelengvą gyvenimą buvo kartu, mylėjo ir palaikė vienas kitą, sunkiai dirbo, norėjo, kad visi vaikai įgytų aukštąjį išsilavinimą.

2006 m. atšoko deimantines vestuves. Netrukus žmonos neteko. Fortūnatas buvo nepalaužiamas optimistas, tvirto charakterio, atviros širdies ir mylintis gyvenimą žmogus. Labiau už viską mylėjo jūrą, jam blogo oro nebuvo. Žiemą sniegui krentant, ar rudenį lietui žliaugiant iki paskutinės savo dienos, kiekvieną rytą galėjai jį sutikti ant Palangos tilto sportuojant. Fortūnatas ne tik stiprino kūną, bet ir iki paskutinės savo gyvenimo dienos skaitė knygas. Nepaprastos atminties, gyvo proto ir sklandžių minčių, negalėjai nesižavėti bendraujant su Fortūnату. Todėl daugelis sakydavo, kad laikas prieš Fortūnato dvasią yra bejėgis. Tiek puiki išvaizda, tiek šviesus protas bylojo, kad tai Dievo palaimintas žmogus.

1992 m. kartu su žmona įsijungė į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Palangos filialą, buvo ne kartą renkamas į filialo tarybą, aktyvus visų renginių dalyvis, labai dažnai vakaronėse mėgo užtraukti partizanų dainas. Valsybinių švenčių dienomis, važiuodamas prie jūros, prie tremties muziejaus išskeldavo vėliavą, vakarais važiuodavo nuleisti. Tai buvo jam pavesta pareiga, kurią jis labai atsakingai vykdė. Labai liūdna netekus tokio žmogaus, liūdna, kad dėl pandemijos negalėjome tinkamai atsisveikinti.

Nuoširdžiai užjaučiame vaikus, vienuolika anūkų, penkiolika proanūkių ir visus artimuosius. Tegu mūsų nuoširdi užuojauta palengvins netekties skausmą.

LPKTS Palangos filialas

Išėkitės ramybėje

Petras Briedis 1956–2020



Gimė Tauragės aps., Kvedarnos valsč., Drobūkstalių k., turtingų ūkininkų šeimoje, kurioje augo trys vaikai. Petro senelių šeima buvo ištrėmta į Irkutsko sr. Zimos r. Tėvo brolis Pranas Briedis, partizanas slapyvardžiu Jūra, buvo Kęstučio apyg. štabo viršininkas nuo 1946 m. Įvykus Fridricho Gaupčio-Vytauto išdavystei, Jūra 1950 m. buvo suimtas, kankintas, vėliau – sušaudytas. Petras baigęs mechanizacijos technikumą, dirbo vairuotoju, vėliau – mechaniku. 1984 m. vedė. Apsigyveno Šilalėje. 1991 m. įstojo į SKAT Šilalės kuopą, 1992 m. – Šaulių sąjungą, buvo Šilalės šaulių vadas. Tapo LPKTS Šilalės filialo nariu ir buvo renkamas į filialo tarybą. Nuo 2015 m. – LLA karių rėmėjų sąjungos narys.

Palaidotas Šilalės parapijos senosiose kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną, dukterį, vaikaičę, seserį Eugeniją, brolių Osvaldą, visus gimines ir artimuosius.

LPKTS Šilalės filialas

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2021 metams

Prenumerata priimama iki kiekvieno mėnesio 26 dienos bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt. Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117.

Kaina:

1 mėn. – 3,67; 3 mėn. – 11,02; 6 mėn. – 22,03; 12 mėn. – 44,06 euro.

Užjaučiame

Amžinybėn iškeliavus 1941 m. Tomsko sr. Kargasoko r. tremtinei Danutei Kamantauskaitei-Grumulienei, nuoširdžiai užjaučiame artimuosius, gimines ir bendražygius.

LPKTS Prienų filialas

Nuoširdžiai užjaučiame Elytę Blaževičienę, tragiškai žuvus broliui Jurgiui Martinauskui.

LPKTS Kauno filialas

Į Amžinybę iškeliavus Tomsko sr. Verchne Ketsko r. buvusiai tremtinei Janinai Šedytei-Kirstukienei (1931–2020), nuoširdžiai užjaučiame vyrą Joną, sūnų Audrių, dukteris Raimondą, Vidą, jų šeimas, visus gimines ir artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga
Įmonės kodas 300032645
Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas
Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218

Savaitraščio vadovė Audronė Kaminskiėnė
Techninė redaktorė Vesta Milerienė

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

2 spaudos lankai. Tiražas 1310 egz. Kaina 0,90 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Projektas „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia (2020 m. skirta 11800 eurų)

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS





Mano draugė Nijolė: nuo pragaro iki laimingo gyvenimo

(atkelta iš 1 psl.)

Išvežė birželio 14-ąją, Altajų pasiekė rugpjūčio mėnesį.

Prasidėjo kančių ir netekčių ilgi keliai. Sunki, alkana ir alinanti vaikystė: septynmetė mergytė kasdien tempia vos pakeliamus kibirus vandens iš ne arti esančio upelio, padeda tėvams dirbti įvairius buitines darbus.

Nors tremtinių vaikams buvo leidžiama lankyti mokyklą, mokytis buvo sunku: nuovargis iki alpimo po nevaikiškų darbų, nuo šalčio ir alkio bemiegės naktys, varginga buitis rąstinėje bakūžėje.

Greta mokyklinių užduočių, Nijolė, vėliau ir sesutė, tėveliai mokė lietuvių kalbos – ne tik taisyklingai kalbėti, bet ir rašyti. Mergaitėms atrodo, kad nebepajėgs, tačiau mamytė nuolat kartoja – privalot. Lietuvaitės turi įrodyti, kad yra geriausios, nepadaryti Lietuvai gėdos. Juk grįšit į tėvynę ir tęsit ten mokslus.

Nusprendžia bėgti į tėvynę

Katorginis darbas, šeimos išskyrimas be konkrečios priežasties (tėvas ilgą laiką pateko į lagerį), nuolatiniai pažeminimai, nepritekliai lydėjo kiekvieną žingsnį. Ypač sunki vaikų dalia subrandino

mintį apie pabėgimą. Po šešerių tremties metų, pasibaigus karui, mama su dukterimis nusprendė paslapčia išvykti iš tremties vietos ir keliauti į Lietuvą.

Prasidėjo sunki, pilna pavojų kelionė namo – į tėvynę. Kelionėje labai gelbėjo pažyma, nurodanti, kad motina su vaikais nukreipiama į žirgų auginimo ūkį, kuriame ji anksčiau dirbo. Persikelti iš vienos gyvenvietės į kitą be komendanto leidimo negalima. Kadangi žirgai auginami armijai, tai pagal karinio slaptumo reikalavimus rašomas ūkio skaitmeninis šifras ir taip ūkis tampa kariniu objektu. Tikrintojai, kelionės metu perskaitę pažymą su komendanto parašu ir anspaudu, nieko daugiau neklausinėjo.

Kelionei pasiruošė skurdžiai. Mama įsidėjo virtų bulvių, druskos, cukraus, duonos. Laikas buvo neramus, daug vaigiliaujančių geležinkelio stotyse, kur reikia laukti traukinio persėdimui. Kad nesukeltų įtarimo, bėglės lietuviškai nekalbėjo kam nors girdint. Po ilgos ir varginančios kelionės iš traukinio išlipo Kauno geležinkelio stotyje. Mama mergaites pavaišino ledais.

Į gimtąjį Šakių kraštą plaukė laivu Nemunu iki Gelgaudiškio. Savo Burbiškių kaimo link ėjo pėsčiomis su savo skurdžios mantos ryšulėliais. Keliais tuo metu retai kas važiuodavo, todėl ir nebuvo kas pavėžėtų. Viskas džiugino: žemė, dangus, sutikti tautiečiai. Tik nebėra gimtųjų namų – ten šeiminkauja svetimi žmonės, pasigviešę svetimo turto.

Prisiglaudė mama su mergaitėmis pas gimines, tačiau neilgai. Nors jie sutinka svetingai, vaišina, bet jaučiasi, jog nenorėtų, kad pasiliktų ilgiau. Žmonės

įbauginti tremčių, areštų ir bijo kokių nors represijų. Labai nuoširdžiai priglaudė buvęs samdinys tėvų ūkyje, su kuriuo gražiai sugyveno tėvai jam pas juos dirbant. Jis gyveno su seserimi savo nedideliame ūkelyje ir viskuo nuoširdžiai rūpinosi ir padėjo. Pagal galimybes padėjo ir gimines. Mama ir Nijolė dirbo įvairius darbus, seserį Dalią priglaudė mamos pusseserė.

Laisve džiaugėsi metus

Laisve džiaugėsi neilgai – po metų sovietiniai patriotai įskundė ir mama su Nijole suimamos. Nijolė iš milicijos areštinės paleido, nes nepilnametė, o mamą išvežė į tremties vietą, nuteisę trejiems metams lagerio. Nijolę pri-



Nijolė su mama

glaudė mamos pusseserė, bet nepraėjus nė metams buvo areštuota mokykloje ir per kalėjimus kartu su kriminalinėmis kalinėmis etapais gražinta atgal į tremties vietą.

Ir vėl tremtis, tos pačios kančios, tas pats vargas. Nepaisant to, Nijolė tebesvajotoji tapti gydytoja, vėl lankė mokyklą, puikiai brandos atestatu ją baigė. Kaip tremtinio vaikui neleido laikyti stojamųjų egzaminų į institutą. Kad pragyventų ir padėtų tėvams įsidarbinti gamykloje. Po metų leido laikyti stojamuosius egzaminus ir 1956 m. Nijolė pradėjo studijas Barnaulo medicinos institute. Mokslai gerai sekėsi, tačiau tai ne ta šalis, ne ta aplinka. Nijolė, gerai užbaigusią du kursus Barnaulo medicinos institute, priėmė į Kauno medicinos institutą. Mokėsi puikiai, tėvų dėka kalbėjo gražia suvalkietiška kalba, draugiško ir linksmo būdo, mėgiama bendramokslių.

Susidraugaujame

Susidraugavome. Mus siejo abipusis pasitikėjimas, tačiau saugomės žinodamos, kad kiekvienoje aukštojoje mokykloje sovietai turi saugumo (KGB) informatorius, neužmiršome patarėlių „lietuvi, prikąsk liežuvi“. Juk Nijolė ir toliau palaikė draugystę su buvusiais tremtiniais, vieni kitus rėmė ir padėjo. Kai per trukdžius eteryje, per radiją, pavykdavo „pagauti“ „Amerikos balsą“, patikimų draugų rate dalijomės išgirstomis žiniomis apie tikrą padėtį Lietuvoje, melą, disidentų areštus ir represijas.

Kaip ir dauguma studentų ne vien vadovėlius „graužėme“. Susiburdavome studentiškos vakaronės, kur ne

tik linksminomės, bet dalijomės mintimis apie perskaitytas knygas, matytų spektaklių ir kino filmų, parodų muziejuose įspūdžius.

Eidamos po užsiėmimų namo dažnai „pramaršiuodavome“ per Laisvę (taip vadinome Laisvės alėją, tuomet pervadintą Stalino prospektu), kuri tuo metu buvo visų Kauno studentų susitikimų ir pasimatymų vieta. Užsukdavom į kiną, koldūninę prie Romuvos kino teatro ar į Kauno bohemos pamėgtą „Tulpės“ kavinę, nors kapeikų užtekėdavo tik arbatos stiklinei ir bandelei.

Sukuria gražią šeimą

Su mokslais problemų nebuvo. Sėkmingai baigėme studijas. Nijolė pagal paskyrimą išvyko dirbti gydytoja oftalmologe į gimtuosius Šakius. Grįžo iš tremties tėvai.

Už visas gyvenimo negandas, sužalotą vaikystę ir jaunystę atėjo atpildas: Dievas ar likimas atlygino už nežmonišką kančias, neprarastą tikėjimą ir viltį tremtyje. Nijolė sutiko savo gyvenimo kelyje jai skirtą žmogų – gražų ne tik išvaizda, bet ir siela – aukštą, vyrišką ugniagesį gelbėtoją Vitą, su kuriuo, meilės vedami, darnioje santuokoje išgyveno 53 laimingus metus. Užaugino, išleido į mokslus ir gyvenimą puikią dukterį Audronę, tėvų pasididžiavimą ir paguodą.

Šeima iš Šakių persikėlė į Kauną. Nijolė dirbo Aukštųjų mokyklų poliklinikoje, tapo aukščiausios kvalifikacijos oftalmologe. Nuoširdžiai ne tik gydė, bet ir globojo sutrikusio regėjimo studentus. Kartu su kitos specialybės kolegėmis padėjo artimiesiems ir draugams, turintiems sveikatos problemų.

Nijolės paskatintas, jau būdamas tėvu, jos vyras Vitas baigė inžinerines stu-



dijas Kauno politechnikos institute. Tačiau ugniagesio gelbėtojo profesijos neišdavė, inžinieriaus žinias puikiai pritaikė šioje srityje, pasiekė profesinės karjeros aukštumas – tapo Kauno ugniagesių gelbėtojų tarnybos viršininku.

Tą pačią aukštąją mokyklą – Kauno politechnikos institutą – baigė ir dukterė Audronė. Tapo aukštos kvalifikacijos inžiniere tekstilinėje. Visi trys – tėvai ir duktė – nuoširdūs, geri žmonės, kvalifikuoti savo srities specialistai, gerbiami kolegų, dirbantys mėgstamą darbą, santūrūs ir laimingi.

Šeima palaiko nuoširdžiausius ry-

šius su Nijolės likimo broliais – tremtiniais, padeda prireikus artimiesiems, draugams, visiems, kuriems reikia jų pagalbos.

Nijolė – gyva enciklopedija

Namuose pačioje garbingiausioje vietoje – knygų lentynose. Kada beužeisi į svečius pas Nijolę, ji dažniausiai su kny-



ga rankose. Išskyrus atvejus, kai ji kuria kulinarijos šedevrus, tarp kurių ypač pasisekimą turintys Altajaus mantai.

Kalbantis apie tremtį Nijolė nuogaštadavo, ar iš pasakojimų, parašytų knygų jaunoji karta supras apie to laikotarpio ir tremčių baisybes. Kartais yra sunku tuo patikėti. Todėl negalima to užmiršti, reikia pasakoti, rašyti apie skaudžiausią mūsų tautai laikotarpį. Prisiminimai svarbūs ne tik nukentėjusių žmonių aplinkai, bet ir augančiam kartai to laikotarpio patirčių pažinimui.

Prisimenat Nijolę, negalima pamiršti dar kelių gyventojų jų namuose – Nijolės numylėtinių: mišrūnės spanielės